

فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی

سال دوازدهم، شماره سوم، تابستان ۱۴۰۰ (پیاپی ۴۸)

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن

مجید محمد سمنانی^۱، حمید دوازده امامی^۲، مهرداد صادقی ده چشمه^۳

چکیده

مهم‌ترین عاملی که می‌تواند منجر به افزایش میزان مصرف فرهنگی در شهر شود ارتقاء سطح فرهنگ شهروندی و در واقع داشتن فرهنگ مصرف فرهنگی از سوی شهروندان است. این مهم در گرو وجود «شهروند فرهنگی» است. شهروند فرهنگی لازمه توسعه پایدار یک شهر رو به رشد است. این که مدیران شهری، مصرف فرهنگی را از ضرورت‌های توسعه شهر بدانند و آن را در برنامه‌های تفصیلی و توسعه‌ای شهر لحاظ کنند. هدف تحقیق حاضر تدوین الگوی شهروند فرهنگی در شهر تهران بود. بدین منظور از روش نظریه برخاسته از داده‌ها شامل سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی استراوس و کوربین استفاده شد. ۲۰ مصاحبه عمیق و نیمه ساختار یافته با نمونه‌گیری هدفمند با کارشناسان مرتبط که حداقل ۲ سال در زمینه امور فرهنگی سابقه کار داشتند انجام گرفت و به منظور ارزیابی اعتبار الگوی تدوین شده به ۱۰ تن از اساتید و کارشناسان و نخبگان فرهنگی در دانشگاه به طور مجزا، ارائه و نظرات آنها جهت اصلاح و تعدیل اخذ گردید. پدیده اصلی تحقیق "شهروند فرهنگی" نام گرفت. شرایط علی شهروند فرهنگی، سرمایه فرهنگی، اهداف فرهنگی، هویت اجتماعی، مشارکت فرهنگی، حقوق فرهنگی، هوش فرهنگی، تعاملات خانوادگی، تفاوت‌های فرهنگی، مصرف رسانه و امنیت فرهنگی شناسایی شد. و استراتژی‌های تحقیق بدین شرح به دست آمد؛ هویت مدار بودن و اخلاق مداری که در بعد معناگرا گنجانده شد، مشارکت و همدلی و سلامت در بعد زیست پذیر و اخلاقیت که در بعد انسان محوری دسته بندی شد. پیامدهای حاصل از پژوهش افزایش بنیه اعتقادی، مسئولیت پذیری اجتماعی، مقبولیت اجتماعی، اعتماد عمومی بین شهروندان، نظم عمومی و ارتقای کارآفرینی اجتماعی شناسایی شد.

واژگان کلیدی: فرهنگ، شهروند، شهروند فرهنگی، نظریه داده بنیاد

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

^۲ استادیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

۱. مقدمه

لازمه حل مسائل شهری، بحران‌های شهرنشینی و اصلاح رفتار شهروندان، وجود یک فرهنگ مناسب شهروندی و شهرنشینی است، که این مقولات جزء پایه‌های اساسی و داوم شهری می‌باشند و همه اجزای یک زندگی شهری باید با در نظر گرفتن نقش فرهنگ در مناسبات اجتماعی شهر، تأسیسات شهری، نظام حمل و نقل، کالبد شهر و کاربردهای شهری سعی کنند، تعادل لازم را بوجود آورند (شربتیان، ۱۳۸۷: ۱۲۰). شهروندی مقوله‌ای منتزعه یا جدا از فرهنگ شهروندان نیست. از این رو، برای داشتن شهروند فعال، باید مؤلفه‌ها و معنای شهروندی، برخاسته از فرهنگ شهروندان باشد نه صرف ملاحظات حقوقی یا تأکید یک‌سویه بر آرمان‌های ایدئولوژیک (همتی و احمدی، ۱۳۹۳: ۱۴۰). در طول تاریخ در مباحث مطرح شده در زمینه شهروند و شهروندی همواره از حقوق مدنی، اجتماعی و سیاسی صحبت می‌شده و به دنبال مشخص کردن محدوده این حقوق بوده‌اند؛ ولی امروزه نظریه‌پردازان به این نتیجه رسیده‌اند که شهروندان علاوه بر نیازهای اجتماعی، اقتصادی و مدنی نیازهایی در زمینه فرهنگی دارند که شهروندی مدنی، سیاسی و اجتماعی نمی‌توانند نیاز فرهنگی افراد را پوشش دهند. به همین دلیل مفاهیمی مانند حقوق فرهنگی و شهروندی فرهنگی و فرهنگ شهروندی مطرح شده است. تحولات چند دهه اخیر در مسیر اهمیت یافتن فرهنگ و فرهنگی شدن عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی است، از این رو فرهنگی شدن شهروندی امری اجتناب ناپذیر است (اذانی و همکاران، ۱۳۹۷).

فرهنگ، به افراد هویت می‌بخشد و باعث کنش متقابل میان آنها می‌شود. فرهنگ، به‌عنوان مجموعه باورها، نگرش‌ها و اعتقادهای قلبی یک گروه و جامعه، تشکیل‌دهنده شیوه زندگی آنهاست. زمانی که شیوه زندگی جامعه بر مبنای فرهنگ قوی علمی و توسعه یافته قرار گرفت، به‌راحتی می‌توان بنیادهای توسعه پایدار را بر آن استوار ساخت. بر این اساس در این نوشتار سعی بر آن است که ابتدا مفهوم فرهنگ، مدیریت فرهنگی و مهارت‌های ده‌گانه مدیران فرهنگی، تبیین شود. فرهنگ یکی از مقوله‌های بنیادین زندگی انسانی است که اساس و پایه بسیاری از ساختارهای اجتماعی را تشکیل می‌دهد. فرهنگ مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، آداب و رسوم زندگی، ابزارها و فنون مختلف و حتی نوع پوشش و مسکن انسان‌هاست. در تعریف کلی، فرهنگ شامل باورها، ارزش‌ها، اعتقادات و تمدن یک جامعه است اما با توجه به این تعریف اگر بخواهیم راه‌حلی برای تحول و تغییر فرهنگ بدهیم شاید قابل انجام نباشد (سبزعلیان^۱، ۲۰۱۹: ۳۱۱).

^۱ Sabzalian

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن ۹۹

شهروندی مقوله ای منتزع یا جدا از فرهنگ شهروندان نیست. از این رو، برای داشتن شهروند فعال، باید مؤلفه ها و معنای شهروندی، برخاسته از فرهنگ شهروندان باشد نه صرف ملاحظات حقوقی یا تأکید یکسویه بر آرمان های ایدئولوژیک (همتی و احمدی، ۱۳۹۳: ۱۴۵). امروزه زندگی شهری نیازمند قوانین، ارتباطات و تعاملات خاص خود است و هر گونه وقفه، کوتاهی و نادیده گرفتن قوانین و آداب شهرنشینی و رعایت نکردن حقوق دیگران، تنش ها، خشونت ها و ناملایمات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بسیاری را دامن خواهد زد. قوانین مربوط به شهرنشینی امروزه در قالب شهروند تداعی می شود، اما باید دانست که تنها استقرار فیزیکی در شهر معادل واژه شهروند نیست، بلکه شهروند باید در مدیریت بهینه شهر ایفای نقش کند؛ چرا که شهروندی بستر اجتماعی مناسبی را برای فعالیت فرد مهیا می کند تا او بتواند همه چیز را در خدمت پیشرفت خود به سوی تعالی بدست گیرد. بنابراین می توان گفت کارکرد اصلی شهروندی، اداره جامعه مبتنی بر رعایت حقوق دیگران و تعهد به انجام وظایف به منظور حفظ نهادهایی است که این حقوق را برقرار و پایدار نگه می دارند.

تنها زمانی فرهنگ شهروندی پدید می آید که شهروند فرهنگی داشته باشیم. لذا سوق دادن شهروندان به فرهنگ کتاب خوانی، رفتن به گالری های برگزار شده در سطح کشور، و صدها اقدام فرهنگی دیگر می تواند از شهروندان "شهروند فرهنگی" بسازد. بر اساس تحقیقات انجام شده مشخص شده که در محله ها و شهرهایی که شهروندان با فرهنگ و هنر سر و کار دارند ناهنجاری ها کمتر است. در جامعه انسان هایی هستند که فقط نسبت به خود و محدوده محیط خود تعهد و مسئولیت دارند اما تعدادی دیگر می توانند با تکیه بر اندیشه های خود دنیا را متحول کرده و به نظر می رسد شهر تهران هم باید اینگونه باشد (غیاثوند، ۱۳۹۴: ۲۱۰).

امروزه با توجه به اینکه اکثر مردم غرق در سونامی چشم و هم چشمی و رقابت های ناسالم هستند بدون شک فقط قسمت کمی از ذهن افراد جامعه برای فکر کردن به موضوع فرهنگ و صحیح زیستن باقی مانده است. اما شهروند با فرهنگ دقیقاً همان کسی است که با وجود تمامی این معضلات و مشکلات این اصل مهم را جدی گرفته و غافل از این امر نباشد، چون شاخصه اصلی توسعه و پیشرفت یک جامعه وجود فرهنگ است. مصرف فرهنگی به میزان زیادی مرتبط با ویژگی های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان و خاستگاه خانوادگی آن هاست. دلیل اصلی برای این ارتباط این واقعیت است که مصرف فرهنگی نیاز به منابع فرهنگی دارد که از نسلی به دیگری منتقل می شوند. منابع فرهنگی، همچنین به عنوان سرمایه فرهنگی نام برده شده که معمولاً شامل دانش فرهنگی و هنری، آداب مناسب و شایسته، پیچیدگی شناختی و ذائقه «خوب» هستند. مهمترین عاملی که می تواند منجر به افزایش میزان مصرف فرهنگی در شهر شود ارتقاء سطح فرهنگ

۱۰۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

شهروندی و در واقع داشتن فرهنگ مصرف فرهنگی از سوی شهروندان است. این مهم در گرو وجود «شهروند فرهنگی» است. به عبارت دیگر، ارتقاء سطوح خلاقیت فرهنگی شهروند، به معنای ارتقاء سطوح فرهنگ مصرف فرهنگی و در نتیجه شکوفایی اقتصاد فرهنگی در شهر خواهد بود. تحولات چند دهه اخیر در مسیر اهمیت یافتن فرهنگ و فرهنگی شدن عرصه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است. از این رو، فرهنگی شدن شهروندی نیز امری اجتناب ناپذیر شده است. شهروندی مقوله ای منتزع یا جدای از فرهنگ شهروندان نیست. برای داشتن شهروندان فعال، باید مولفه ها و معنای شهروندی برخاسته از فرهنگ شهروندان باشد نه صرف ملاحظات حقوقی یا تاکید یکسویه بر آرمان های ایدئولوژیک. لازمه حل مسائل شهری، بحران های شهرنشینی و اصلاح رفتار شهروندان، وجود یک فرهنگ و به تبع آن فعالیت های فرهنگی مناسب شهروندی و شهرنشینی است. همه اجزای یک زندگی شهری باید با در نظر گرفتن نقش فرهنگ در مناسبات اجتماعی شهر، تاسیسات شهری، نظام حمل و نقل، کالبد شهر و کاربردهای شهری سعی کنند تعادل لازم را به وجود آورند. شهروندی یک مفهوم پویاست، که برای تامین واقعی اش باید به فراسوی دولت بسط یابد و فرهنگ را در بررسی آن مورد توجه قرار داد. لذا در این پژوهش به دنبال ارائه الگویی از شهروند فرهنگی هستیم. به عبارت دیگر پرسش اصلی این پژوهش این است که چه الگویی برای داشتن شهروند فرهنگی می توان ارائه داد؟

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

فرهنگ شهروندی تحت تأثیر دو مفهوم فرهنگ و شهروند فرهنگ قرار دارد پدیده ای اکتسابی، انتقال پذیر، پویا و آموختنی است، به واسطه همین ویژگی ها، فرهنگ شهروندی را می توان قابلیت اکتسابی تعریف کرد که شکل دهنده به سبک کلی زندگی و هادی تعاملات او با دیگران باشد. در هزاره سوم، دست آوردهای تمدن تکنولوژیکی جایگاه فرهنگ شهروندی را با مفاهیمی چون، فن آوری، سواد رسانه ای، جهانی شدن و چند فرهنگ گرایی متحول ساخته و تعبیر جدیدی از فرهنگ شهروندی را شکل داده اسنت (شاه طالبی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱).

در این پژوهش منظور از فرهنگ شهروندی میزان آگاهی افراد از حقوقی که در جامعه دارند و میزان تمایل شان برای انجام تعهدات و وظایفی که در قبال یکدیگر دارند است و تا زمانی که این مفاهیم در یک جامعه نهادینه نشود و هر یک از شهروندان با حقوق و وظایف خود آشنا نگردند و نسبت به جامعه احساس تعهد نداشته باشند، فرهنگ شهروندی شکل نمی گیرد.

۲-۱- انواع شهروندی فرهنگی

۱) شهروندی تک فرهنگی / ملی (شهروندی در بستر لیبرال دموکراسی مدرن)

مفهوم شهروندی را می‌توان از منظر جامعه‌شناسی معرفت بررسی کرد و سیر تحول این مفهوم را پی گرفت. این مفهوم یک مفهوم قدیمی است که از زمان یونان باستان تا امروز دچار تحول شده است. البته برخی از متفکران معتقدند مفهوم شهروندی اساساً در دل بستر لیبرالیسم رشد کرده است. کیث فالکس معتقد است شهروندی شدیداً تحت تأثیر و سیطره‌ی سنت لیبرالیسم است و حتی مباحث غیر لیبرال و تعارض با آن نیز در واقع چیزی جز واکنش به مباحث لیبرال نیست. مباحث فمینیستی، نولیبرالی، محافظه‌کاری، مارکسیستی، جامعه‌گرایی و... در حقیقت در نقد و چالش با مفهوم مسلط شهروندی لیبرالی مطرح شده‌اند (ون میرت^۱، ۲۰۱۹).

۲) شهروندی چند فرهنگی

شهروندی لیبرال از جانب گروه‌ها و جریان‌های مختلفی همچون فمینیست‌ها، جامعه‌گرایان و نیز از درون سنت لیبرالی به چالش و پرسش گرفته شده است. کسانی مثل چارلز تیلور (از منظر جامعه‌گرایانه) و یانگ (از منظر فمینیستی و با طرح نظریه‌ی شهروندی متمایز) نقدهای مهمی بر این انگاره وارد آورده‌اند. چارلز تیلور، ایده‌ی جهان‌شمول‌گرایی و عام‌گرایی لیبرالیسم را زیر سوال می‌برد و در مقابل از دیگران از «سیاست شناسایی» برای گروه‌های اقلیت سخن به میان می‌آورد (نوروزی و گل پرور، ۱۳۹۰).

بعد از تبیین نظریات شهروندی لیبرال مدرن و شهروندی چند فرهنگی، نوبت به آن می‌رسد که با توجه به تعریفی که از توسعه‌ی سیاسی داده شد، شیفت صورت گرفته در مفهوم شهروندی نشان داده شود. همانگونه که در ابتدای پژوهش بیان شد، توسعه‌ی سیاسی به معنای بسط حقوق شهروندی در نظر گرفته می‌شود. تحولی و تغییری که در مفهوم شهروندی لیبرال صورت گرفته است به توسعه‌ی مفهوم شهروندی منجر شده است. بدین معنا که توجه به حقوق فرهنگی که در نظریه‌ی لیبرال مدرن از شهروندی مورد غفلت قرار گرفته بود، در نظریه‌ی شهروندی چند فرهنگی مورد توجه قرار گرفته است.

توجه به این نکته ضروری است که نظریه‌ی شهروندی لیبرال از سوی گروه‌های مختلفی مورد چالش قرار گرفت. گاهی این نقدها و همچنین آلترناتیوهای ارائه شده از سوی گروه‌های منتقد چنان دور از رویکرد لیبرالیسم هستند که می‌توان قائل به شیفت برون پارادایمی شد. نقدهای جامعه‌گرایان را می‌توان در همین چارچوب صورت‌بندی کرد. در این پژوهش با عطف توجه به نظریه‌ی ویل

¹ van Miert

۱۰۲ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

کیملیکا باید قائل به یک شیفت درون‌پارادیمی نسبت به نظریه‌ی شهروندی لیبرال کلاسیک شد. بنابراین آن فاصله‌ی معرفت‌شناختی، روش‌شناختی و هستی‌شناختی‌ای که جریان‌های فکری‌ای همچون جامعه‌گرایان با جریان اصلی لیبرالیسم و نظریه‌ی شهروندی لیبرال پیدا می‌کنند در نظریه‌ی کیملیکا مشاهده نمی‌شود. در قسمت‌های قبلی این پژوهش، شیفت درون‌پارادیمی در مفهوم شهروندی به‌صورت ضمنی نشان داده شد. در جدول ذیل، سعی شده است که با مقایسه‌ی مفهوم شهروندی در سنت لیبرالیسم کلاسیک و مدرن با نظریه شهروندی کیملیکا، شیفت درون‌پارادیمی صورت گرفته در این مفهوم نشان داده شود (موری^۱، ۲۰۲۰: ۲۹۳).

مدل‌های شهروندی	هستی‌شناسی	معرفت‌شناسی	متدولوژی	اخلاق	سطح تحلیل
شهروندی لیبرال مدرن	توجه و اهمیت دادن به کارگزار	عینی‌گرا - جدایی عین و ذهن	فردگرایی	بی‌طرفی اخلاقی - شمولگرایی	خرد
شهروندی چندفرهنگی	توجه به نقش بستر و ساختار	تعامل و برهمکنش میان ذهن و عین	گروه‌گرایی	شناسایی و توجه به حقوق اقلیت‌های فرهنگی - تمایز و تفاوت	کلان

خان محمدی هزاوه و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان طراحی الگوی فرهنگ شهروندی اسلامی - ایرانی مبتنی بر روش فراترکیب و راهکارهایی برای توسعه آن دریافتند که مبتنی بر روش هفت‌مرحله‌ای فراترکیب، الگوی فرهنگ شهروندی بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی ارائه شد که شامل سه بعد حقوقی و وظیفه‌ای و ارزشی شهروندی و سیزده مولفه اصلی (حقوق سیاسی شهروندی، حقوق اجتماعی شهروندی، حقوق اقتصادی شهروندی، حقوق مدنی شهروندی، حقوق الکترونیکی شهروندی، وظایف اجتماعی شهروندی، وظایف سیاسی شهروندی، وظایف قانونی شهروندی، وظایف الکترونیکی شهروندی، وظایف اخلاقی و دینی شهروندی، ارزش‌های انسانی و اخلاقی شهروندی، ارزش‌های دینی شهروندی، ارزش‌های اجتماعی شهروندی) است. همچنین، در پایان، راهکارهای توسعه و ارتقای فرهنگ شهروندی اسلامی - ایرانی ارائه شده است. باطنی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان شهروند فرهنگی دریافتند که شهروندی فرهنگی، سه شاخصه بارز زیست‌پذیری، انسان‌محوری و معناگرایی آن را شکل می‌دهد. تحقق شهروندی غایت و هدف سازمان‌های شهری خصوصاً سازمان‌های فرهنگی اجتماعی است، از سوی دیگر فرهنگ ابزار و مسیر محقق کردن این شهروندی است. ابعاد شهروندی فرهنگی مشتمل بر ۶ مولفه اصلی شهروند هویت‌مدار، مشارکت‌جو، مطالبه‌گر، خلاق، سالم و اخلاق‌مدار می‌باشد که به منظور

¹ Mori

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □۱۰۳

هدفگذاری و برنامه‌ریزی دقیق‌تر، طی پژوهشی کتابخانه‌ای و با بهره‌گیری از مستندات و اسناد فرادست ۶ مولفه مذکور به مقیاس‌های خود تحلیل و تجزیه شدند و ساختار شکست هر مولفه ترسیم گردید. محمدی (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان مطالعه رابطه سرمایه‌فرهنگی و فرهنگ شهروندی با شهروندی فرهنگی؛ (مورد مطالعه: شهر کرچ) دریافت که رابطه فرهنگ شهروندی و شهروندی فرهنگی تایید گردید ولی بین سرمایه فرهنگی و شهروندی فرهنگی رابطه معناداری مشاهده نشد. نتیجه‌گیری: شهروندان تا حدودی حضور شهروندان دیگر که در زبان، نژاد، رنگ، قومیت و... متمایز هستند را در یک مجموعه شهری پذیرفته‌اند و با حقوق و تکالیف خود نسبت به سایر شهروندان آشنا هستند. با در نظر گرفتن حقوق فرهنگی هر شهروند، هر یک از نژادها، قومیت‌ها و اقلیت‌های دینی و اجتماعی دارای حق شهروندی است و فرهنگ شهروندی می‌تواند عاملی برای ارتقاء حقوق فرهنگی آنان باشد.

وازیادیس^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان یک برنامه آموزش شهروندی چند فرهنگی از طریق یک بستر محیط یادگیری مجازی: یک مطالعه یونانی تحت پروژه ISOTIS اتحادیه اروپا دریافتند که در این مقاله، روی رویه‌ها و چارچوب نظری تمرکز می‌کنیم که تیم یونان، به عنوان شریک پروژه ISOTIS، برای حمایت از خانواده‌های متنوع از نظر زبانی و فرهنگی، برای ایجاد برنامه‌های درسی موثر و فراگیر و علاوه بر این، تدوین سیاست آموزشی برای مقابله با نابرابری‌های آموزشی اتخاذ کرد. در این مقاله معیارهای انتخاب سایتها با توجه به مشخصات دموگرافیک و ویژگی‌های آموزشی آنها، تجربه معلم، نیازهای کودکان و موضوعات اصلی، چالش‌ها و استدلال‌های مربوط به مرحله طراحی مشترک و اصول اصلی و ایده‌های مشترک مطابق با ISOTIS معرفی شده است. این مقاله برهم کنش‌های مثبت خانواده / والدین و معلمان از طریق فناوری‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، تقویت و ارتقاء فراگیر بودن و تعلق خاطر را برجسته می‌کند. عبدالله و احمد^۲ (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان شهروندی فرهنگی در مالزی: آموزش دانش‌آموزان به "فرهنگی پاسخگو" در مدارس دریافتند که نوآوری این مقاله، دلایل توجیهی راجع به اینکه چرا باید به شهروندی فرهنگی پرداخته شود، توضیح می‌دهد زیرا مستلزم تقویت درک دانش‌آموزان در مورد علل و پیامدهای تنوع قومی و آمادگی آنها برای انجام اقدامات برای رفع وحدت ملی است. از این رو آشکار است که ذینفعان آموزش و پرورش هنوز چارچوبی منسجم برای آموزش شهروندی فرهنگی ایجاد نکرده‌اند و در این مقاله نقش اساسی که آموزش باید در پرداختن و

---

¹ Vasileiadis

² Abdullah & Ahmad

۱۰۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

پاسخگویی به مدارس در تمام پیچیدگی های خود داشته باشد، تأکید می کند. رووی^۱ (۲۰۱۸)، در پژوهشی تحت عنوان شهروندی فرهنگی، رسانه و ورزش در استرالیا معاصر دریافت که متغیرهای اجتماعی فرهنگی مانند سن، جنس، قومیت و طبقه اجتماعی و همچنین مضرات ذائقه ورزشی، مسئول تفاوت های چشمگیر در شیوه های مرتبط با ورزش واسطه هستند. این مقاله به تحقیق در مورد شهروندی فرهنگی و ورزش در استرالیا می پردازد و از داده های کیفی منطقه بزرگ غربی سیدنی، متنوع ترین جمعیت جمعیتی استرالیا، در تجزیه و تحلیل شیوه های مختلف برخورد شهروندان با ورزش به عنوان شرکت کنندگان و تماشاگران استفاده می کند. این بررسی نظرات شرکت کنندگان در مورد حقوق آنها برای دسترسی به ورزش با واسطه زنده در یک چارچوب گسترده از شهروندی فرهنگی را مورد بررسی قرار داده و تنش بین روابط تجاری و شهروندی را در تولید فرهنگ عمومی تجزیه و تحلیل می کند. سرانجام، این مقاله مشکلات مرتبط با چنین دسترسی، از جمله در مورد به اصطلاح "قماربازی" ورزش را مورد بررسی قرار می دهد.

همانطور که در پژوهش های انجام شده ملاحظه شد تاکنون پژوهشی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی را مورد بررسی قرار نداده است، بنابراین اهداف پژوهش عبارتند از:

- تبیین شرایط علی شهروند فرهنگی شدن شهروندان شهر تهران؛
- تبیین پیامدهای حاصل از بکارگیری استراتژی های مؤثر بر شهروند فرهنگی شهر تهران.

۳. روش شناسی پژوهش

با توجه به اینکه تحقیق حاضر به طراحی و اعتباریابی الگوی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی می پردازد، روش پژوهش برحسب زمان وقوع پدیده، گذشته نگر؛ برحسب نتیجه، تصمیم گرا؛ بر حسب هدف، کاربردی؛ بر حسب منطق اجرا، قیاسی و استقرایی؛ بر حسب زمان اجرای پژوهش، مقطعی؛ بر حسب نوع داده، کیفی؛ بر حسب محیط پژوهش، کتابخانه ای؛ برحسب روش گردآوری داده ها و یا ماهیت و روش پژوهش، توصیفی-همبستگی و برحسب میزان تمرکز بر پدیده مورد نظر پهنانگر بود.

جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان دانشگاهی و متخصصان و نخبگان حوزه فرهنگ کشور بودند که با روش نمونه گیری هدفمند و اصل اشباع ۲۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش گردآوری داده ها با روش کتابخانه ای، مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام شد. با استفاده از

---

¹ Rowe

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن ۱۰۵
مصاحبه اکتشافی، بررسی پیشینه و ادبیات تحقیق، داده‌ها جمع‌آوری، سپس با استفاده از روش گراندد
تئوری بوسیله سه مرحله کد گذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی، مدل مفهومی تبیین
شد.

این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته و مصاحبه‌های عمیق استفاده شد. در مصاحبه‌های
انفرادی با مصاحبه شونده‌گان، برای بررسی مقدماتی چهار سؤال مصاحبه استفاده شد. ضمن این که
سؤال‌های فرعی دیگری نیز در کنار هر سؤال برای درک تجارب شرکت‌کنندگان در حین مصاحبه
مطرح می‌گردید. در حین انجام مصاحبه پژوهشگر با پرسش سؤال‌های راهنما، صحت برداشت خود را
از گفته‌های مصاحبه‌شونده‌گان کنترل کرده است. پژوهشگر در فرایند نمونه‌گیری از شرکت‌کنندگان
داده‌ها را مورد تحلیل قرار داد تا مواردی که ناقص بوده با دریافت اطلاعات جدید از شرکت‌کننده
جدید کامل گردد. بعد از انجام ۲۰ مصاحبه، عوامل اصلی و فرعی در مصاحبه‌های قبلی تکرار می‌شد و
پژوهشگر به اشباع رسید. از آن‌جا که به موازاتی که پژوهشگر داده‌های مشابه را بارها و بارها مشاهده
کند، از لحاظ تجربی اطمینان حاصل می‌کند که یک مقوله به کفایت رسیده است (دانایی فرد و
امامی، ۱۳۸۶) و به عبارتی اشباع حاصل شده است.

ویژگی‌های خبرگان پژوهش که به تأیید اساتید متخصص در این زمینه رسیده بود، افرادی با
آگاهی و اطلاعات برجسته در این زمینه و توانا در ارائه اطلاعات دقیق بودند. در حین مصاحبه به
جمع‌آوری نظرات در مورد شاخص‌های مناسب برای تعیین انگیزه‌های آشکار و پنهان در مصرف برند
لوکس پرداخته و عوامل اصلی و فرعی مورد نظر بررسی و نهایی گردید. مدت زمان انجام مصاحبه
بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه بود.

لینکلن و گوبا (۱۹۸۰) مفهوم قابلیت اعتماد پژوهش را مطرح کردند چهار معیار برای آن در نظر
گرفتند:

• اعتبار پذیری: جایگزین کیفی معیار اعتبار درونی است. مربوط به ایجاد همخوانی میان
واقعیت‌های مورد نظر شرکت‌کنندگان و واقعیت‌های ارائه شده توسط پژوهشگر است. به
منظور تحقق این امر محقق مصاحبه‌های پیاده شده را چندین بار مورد ارزیابی شخصی قرار
داد و سپس تفسیرهای خود از ۱۰ مصاحبه را برای خود مصاحبه شونده‌گان باز گرداند و بازخورد
آنها را دریافت کرد که نتایج تفسیرها در کل مورد قبول مصاحبه شونده‌گان واقع شده بود و
اصلاحات بسیار جزئی روی آنها صورت گرفت.

• انتقال پذیری: معادل مفهوم اعتبار بیرونی در پژوهش کمی است. و به درجه تعمیم
پذیری یا انتقال نتایج پژوهش کیفی به زمینه‌ها و محیط‌های دیگر اشاره دارد. شرایط حاکم

در خصوص شهروند فرهنگی به قدری ملموس است که خود خواننده می تواند انتقال پذیری یافته ها به موقعیت های مشابه دیگر را مورد ارزیابی قرار دهد.

• قابلیت اطمینان: جایگزین مفهوم پایایی در پژوهش کمی است. برای افزایش قابلیت اطمینان توصیه می کنند که پژوهشگر به شرایط متغیر طرح پژوهش، تغییرات پدیده های تحت مطالعه و به طور کلی به زمینه در حال تغییر پژوهش توجه کند و این تغییرات را به طور دقیق توصیف نماید. در طی مصاحبه ها شرکت کنندگان تجربیات جاری و پیشین خود را در مورد شهروندی فرهنگی را که خودشان دیده یا شنیده بودند را عنوان کردند. و در نتیجه صرف نظر از زمان وقوع به تجربیات آنها پی برده شد.

• تایید پذیری: معادل مفهوم عینیت در پژوهش های کمی است. آیا داده ها و یافته ها توسط دیگران نیز قابل تایید هستند یا نه؟ ملاک تایید پذیری در پژوهش کیفی این اطمینان را تامین می کند که داده ها، تفسیرها و نتایج را می توان تا منابعشان ردگیری کرد (حریری، ۱۳۹۰: ۶۴-۷۶). به منظور رسیدن به این هدف، محقق با ارائه خلاصه ای کلی از الگوی صورت بندی شده به ۱۰ نفر از اساتید جامعه شناسی و فرهنگ به طور مجزا داده شد و نظرات آنها جهت اصلاح و تعدیل گرفته شد همچنین در انتها مدل توسط چند نفر از اساتید و مصاحبه شوندگان رویت شده و اصلاحاتی روی آن انجام گرفت.

فلینت و همکاران (۲۰۰۲) علاوه بر موارد بالا موارد زیر را نیز برای سنجش اعتبار و روایی تحقیق کیفی مد نظر قرار داده اند.

• عمومیت: میزانی که نشان می دهد یافته ها ابعاد مختلف پدیده ی مورد بررسی را در خود جای داده اند. انجام ۲۰ مصاحبه عمقی با افراد خبره در هر رشته و بازبینی مکرر سوال ها به منظور رسیدن به این امر انجام گرفت.

• راستی: میزانی که نشان می دهد تفسیرها تحت تاثیر اطلاعات نادرست یا طفره رفتن مصاحبه شوندگان قرار نگرفته است. کلیه مصاحبه ها به صورت حرفه ای و در فضایی دوستانه و به میل خود مصاحبه شوندگان و به دور از هر گونه فشار انجام گرفت. و هیچ گونه شواهدی دال بر تلاش مصاحبه شونده برای گریز از موضوعات مورد بحث یافت نشد.

• تطابق: میزانی که نشان می دهد یافته ها با ساختار ذهنی افراد نسبت به پدیده مورد بررسی تطبیق دارد. این امر از طریق روش های مورد استفاده برای تحقق اعتماد پذیری، قابلیت اطمینان و تایید پذیری محقق شد.

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۰۷

• فهم پذیری: میزانی که نشان می دهد نتایج حاصل از تحقیق تا چه حد نماینده ای از جهان واقعی مصاحبه شوندگان است. بدین منظور یافته های تحقیق در اختیار ۱۰ نفر از مصاحبه شوندگان گذاشته شد و برای هر ۱۰ نفر قابل فهم بود. (فلینت و همکاران، ۲۰۰۲).

۴. یافته‌های پژوهش

در تحقیق حاضر بر اساس دیدگاه مشارکت کنندگان در مصاحبه مقوله های زیر به عنوان شرایط علی (اثرگذار) شهروند فرهنگی شناسایی شده است. در جدول زیر ابعاد شرایط علی، نشان داده شده است.

جدول ۱. شرایط علی شهروند فرهنگی

شرایط	کدگذاری (محوری ابعاد)	کدگذاری گزینشی	کد گذاری باز (مفاهیم هم دسته)
عوامل علی	شهروند فرهنگی	سرمایه فرهنگی	در انتقال مفاهیم مهارت دارم
			توانایی پاسخ گویی به سوالات فی البداهه معلم یا همکلاسیه‌هایم را دارم
			طرح متناسب با نیاز معلمان را طراحی می کنم
			موارد مورد نیاز را به آسانی ارائه می دهم
			امکانات جدید را بدون مشکل می پذیرم
			موارد لازم به معلم یا همکلاسیه‌هایم فهمانده و توضیح لازم را می دهم
			کتابهای غیر درسی را مطالعه می کنم
			مجلات و روزنامه‌ها مطالعه می کنم
			به فیلم‌های هنری علاقه دارم و آنها را تماشا می کنم
			از موزه یا نمایشگاه‌های هنری و فرهنگسراها بازدید می کنم
			تعداد کتابهای غیر درسی موجود در خانه ما زیاد است
			در منزل تعدادی آثار هنری از قبیل نقاشی و مجسمه دارم
			به تماشای تئاتر علاقه دارم
			به موسیقی علاقه دارم
			به نویسندگی و شاعری علاقه دارم
			به نقاشی و خطاطی علاقه دارم
			بالتر بودن مدرک تحصیلی فرد در موفقیت وی نقش مهمی دارد
			بالتر بودن میزان درآمد فرد در موفقیت وی نقش مهمی دارد
			بالتر بودن میزان درآمد خانواده در موفقیت وی نقش مهمی دارد
			مدرک تحصیلی زبان‌های خارجی در موفقیت وی نقش مهمی دارد
نوع مدرک تحصیلی (دانش‌سرای یا تربیت معلم، دانشگاه‌های سراسری یا ملی پیام نور یا دانشگاه آزاد) در موفقیت وی نقش مهمی دارد			
رشته تحصیلی (علوم پایه، علوم فنی و مهندسی، علوم انسانی) در موفقیت وی نقش			

۱۰۸ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

شرایط	کدگذاری محوری (ابعاد)	کدگذاری گزینشی	کد گذاری باز (مفاهیم هم دسته)
			مهمی دارد.
	شهروند فرهنگی	هویت اجتماعی	احساس تعلق به جامعه دارم به گونه ای که در رفتارم تاثیر می گذارد. نسبت به پایگاه های اجتماعی آینده خود در دنیای گسترده تر اجتماعی حساس شده ام و دچار تشویش می شوم. در مقابل آن همه وسعت انتخاب و امکانات مختلف اجتماعی که در معرض آن قرار دارم، از پای در می آیم درگیر فعالیت هایی می شوم که ممکن است از لحاظ اجتماعی برایم زیان بار باشند. نسبت به اهداف معینی که از جانب دیگران تعیین می گردد، احساس تعهد می کنم. به مفاهیم یکپارچه ای از هویت اجتماعی، جهت گزینی و جهان بینی نسبت به آن نایل شده ام. با نوعی تضاد و تعارض عرصه های مختلف اجتماعی مواجه هستم. از مقبولیت اجتماعی لازم برخوردارم در جمع دوستان خود دارای شان و منزلت هستم. با ارزش ها و هنجارهای جامعه بیگانه شده ام. انتظار چندانی از رضایت بخش بودن رفتار خودم در آینده ندارم. نسبت به احساس واقعی، علاقه و باورهای خویش بیگانه شده ام. با گوشه نشینی و انزوا، خود را از گزند جامعه به حاشیه می کشانم. برای رفتارها و باورهای خود خطوط راهنمایی در اختیار ندارم. از خود بیگانه شده ام. راه هایی را برای رسیدن به هدف هایم انتخاب می کنم که جامعه آن ها را تایید نمی کند. توانایی جهت بخشیدن به زندگی فردی خودم را ندارم. به تصویر درستی از نقش و موجودیت خویش که سر منشاء یک زندگی متعادل فردی است دست پیدا کرده ام. توانایی توصیف خویشتم را دارم. از مهارت های فردی خود برای دستیابی به حس مشارکت استفاده می کنم.
	شهروند فرهنگی	هوش فرهنگی	هنگام ارتباط با افرادی از فرهنگ های متفاوت، آگاهانه از دانش فرهنگی خود، بهره می برم. هنگام رو به رو شدن با افرادی از فرهنگ های متفاوت، دانش فرهنگی خود را هماهنگ می کنم . در تعامل با افرادی که دارای فرهنگ های متفاوت هستند، نسبت به دانش فرهنگی مورد استفاده خود، آگاهم. هنگام تعامل با افراد فرهنگ های متفاوتی صحت دانش فرهنگی خود را واریسی (چک) می کنم. من با نظام های اجتماعی و آموزشی فرهنگ های دیگر آشنا هستم.

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۰۹

کد گذاری باز (مفاهیم هم دسته)	کد گذاری گزینشی	کد گذاری محوری (ابعاد)	شرایط
<p>من با قواعد زبان ها و لهجه های دیگر آشنا هستم (برای مثال از لحاظ لغت، گرامر)</p> <p>من نسبت به ارزش های فرهنگی و باورهای مذهبی فرهنگ های دیگر آگاهی دارم.</p> <p>سنت های ازدواج در سایر فرهنگ ها را می شناسم.</p> <p>نسبت به هنر و صنایع دستی فرهنگ های دیگر شناخت دارم.</p> <p>با قواعد ابراز رفتارهای غیر کلامی در فرهنگ های دیگر آشنا هستم.</p> <p>از گفتگو و رو به رو شدن با افرادی از فرهنگ های دیگر لذت می برم.</p> <p>اطمینان دارم که می توانم با شرایط فرهنگ های دیگر خو بگیرم.</p> <p>مطمئنم که می توانم استرس های ناشی از سازگاری با فرهنگ های دیگر را کنترل و رفع نمایم.</p> <p>از زندگی در فرهنگ هایی که برایم نا آشناست لذت می برم.</p> <p>مطمئنم که می توانم با شرایط زندگی در فرهنگ متفاوت (جدید) خو بگیرم.</p> <p>در صورت ضرورت در گفتگو با افرادی از سایر فرهنگ ها، رفتار کلامی (برای مثال لهجه، تن صدا) خود را تغییر می دهم.</p> <p>در تعامل با افرادی از سایر فرهنگ ها، متناسب با موقعیت، از مکت و سکوت مناسب با آن فرهنگ استفاده می کنم.</p> <p>در صورت ضرورت هنگام گفتگو و رو به رو شدن با افرادی از سایر فرهنگ های سرعت صحبت کردن خود را تغییر می دهم.</p> <p>در صورت ضرورت وقتی که با افرادی از سایر فرهنگ ها رو به رو می شوم، رفتار های غیر کلامی خود را تغییر می دهم.</p> <p>در صورت ضرورت هنگام صحبت کردن با افرادی از سایر فرهنگ ها، حالت های چهره ام را تغییر می دهم.</p>			
<p>سبک زندگی اسلامی_ ایرانی خود را تقویت و توسعه می دهم.</p> <p>فضای مناسب رشد سیاسی - فرهنگی برای خودم ایجاد می کنم.</p> <p>از شیوه های نوین آموزش بهره برداری می کنم.</p> <p>از فناوری نوین و متنوع ارتباطی و اطلاعاتی در حوزه فرهنگ استفاده می کنم.</p> <p>در کارگاه های آموزشی در حوزه فرهنگی و اجتماعی مبتنی بر روش های نوین آموزشی پژوهش شرکت می کنم.</p>	اهداف فرهنگی	شهروند فرهنگی	
<p>در شوراها و شورا یاری ها (انتخابات شورای شهر) مشارکت می کنم.</p> <p>در فعالیت ها و اقدامات داوطلبانه (عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، ورزشی، محیط زیست و...)</p> <p>مشارکت می کنم.</p> <p>در نهادهای اجتماعی (مساجد، شرکتهای تعاونی، سازمانهای مردم نهاد و...) مشارکت می کنم.</p> <p>طرح و ایده درباره حل یا کاهش مسایل و مشکلات محلی، شهری و کلانشهری ارائه می دهم</p>	مشارکت فرهنگی	شهروند فرهنگی	

۱۱۰ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

شرایط	کدگذاری محوری (ابعاد)	کدگذاری گزینشی	کد گذاری باز (مفاهیم هم دسته)
			پیگیری و مراجعه به ادارات را برای آسفالت محل یا تامین روشنایی خیابان و موارد مشابه را وظیفه خود می دانم.
	شهروند فرهنگی	تعاملات خانوادگی	بین اعضای خانواده نزدیکی وجود دارد توانایی خانواده من در مقابله با استرس زیاد است توانایی خانواده من برای انعطاف پذیری زیاد است توانایی خانواده من برای به اشتراک گذاشتن تجربیات مثبت است کیفیت ارتباط بین اعضای خانواده خوب است خانواده من در حل اختلافات توانایی لازم را دارند. من زمان زیادی را با خانواده ام می گذرانم همیشه راه بحث در مورد مشکلات را پیدا می کنیم انتقاد در خانواده ما امری پذیرفته شده است اعضای خانواده نگران یکدیگر هستند
	شهروند فرهنگی	مصرف رسانه	از اینترنت برای فعالیتهای علمی استفاده می کنم از اینترنت برای گذراندن اوقات فراغت و سرگرمی استفاده می کنم از هر نوع پست الکترونیکی استفاده می کنم از چت (اتاق گفتگو) استفاده می کنم برنامه های علمی، پزشکی و تربیتی کانالهای ماهوارهای مشاهده می کنم فیلمها، شوها، تبلیغات تجاری تلویزیونهای خارجی مشاهده می کنم به برنامه های رادیوهای خارجی گوش می دهم روزنامه ها و مجلات داخلی مطالعه میکنم به برنامه های رادیو داخلی گوش می دهم کتابهای غیردرسی مطالعه میکنم برنامه های تلویزیون داخلی مشاهده می کنم
	شهروند فرهنگی	حقوق فرهنگی	حقوق تمامی شهروندان جامعه را رعایت می کنم. رعایت حقوق و قوانین همسایگی از اولویت های من است. رعایت حقوق و قوانین محلهای و شهری برای من اهمیت خاصی دارد. رعایت حقوق و قوانین محلهای را وظیفه خود میدانم. حقوق و قوانین شهروندی و اجتماعی را رعایت می کنم.
	شهروند فرهنگی	تفاوتهای فرهنگی	تنوع و تکثر فرهنگ در جامعه را می پذیرم و به آنها احترام می گذارم. برای من پاداش های فردی نسبت به رفاه گروهی از اهمیت کم تری برخوردار است یک فرد نبایستی بدون در نظر گرفتن خیر و رفاه گروه تنها به دنبال اهداف خودش باشد از نظر من این که فرد کار کند تا مورد قبول گروه باشد از اهمیت بیشتری برخوردار است تا این که کار مورد قبول خودش باشد

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۱۱

شرایط	کدگذاری محوری (ابعاد)	کدگذاری گزینشی
	شهروند فرهنگی	امنیت فرهنگی
		ایجاد وضعیتی مطمئن، آرامبخش و خالی از هرگونه تهدید و تعرض از اولویت بالایی در زندگی من برخوردار است.
		از هجمه‌ها و حمله‌هایی است که ارزش‌ها، آداب و رسوم، اعتقادات و باورها را در معرض خطر استحاله و یا نابودی قرار می‌دهد، بیزارم.
		امنیت فرهنگی یکی از ابعاد امنیت انسانی است

شکل ۱: شرایط علی پژوهش در خصوص شهروند فرهنگی

همچنین، بر اساس دیدگاه مشارکت کنندگان در مصاحبه مقوله‌های زیر به عنوان پیامدهای حاصل از شهروند فرهنگی شناسایی شده است. در جدول زیر ابعاد پیامدها، نشان داده شده است.

جدول ۲. پیامدهای حاصل از شهروند فرهنگی

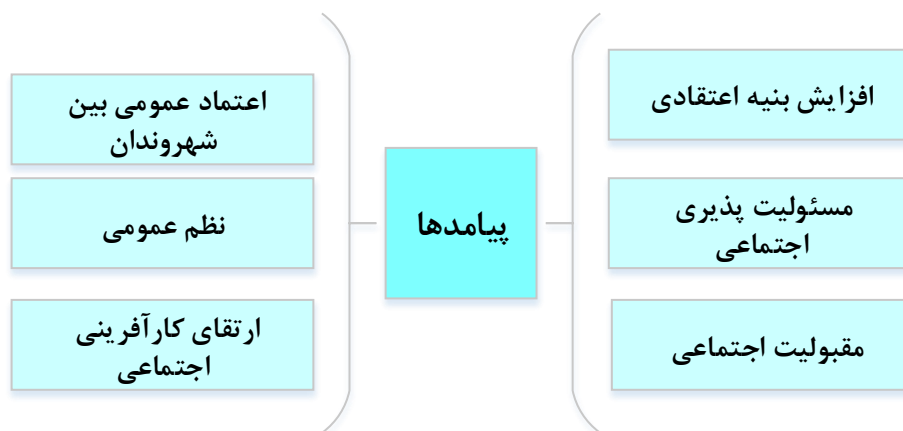
پیامد	کدگذاری محوری (ابعاد)	کدگذاری گزینشی	کد گذاری باز (مفاهیم هم دسته)
پیامدها	شهروند فرهنگی	افزایش بنیه اعتقادی	یکی از پیامدها و تاثیرات شهروند مطلوب شدن تاثیر آن بر روی افزایش تمایلات دینی شهروندان است.
			دستورات و احکام دین اسلام اصولی است که به هیچ عنوان حقوق شهروندی دیگران را نقض نخواهد کرد
			دستورات دین با دعوت به مشارکت پویا شهروندان را تشویق به فعالیت پویا می کنند.
شهروند فرهنگی	مسئولیت پذیری اجتماعی		با کمک کردن به دیگران می توان دین خود را به جامعه ادا کرد
			هر کس در قبال رفتارهای اعضای خانواده خود مسئول است
			هر کس موظف است که مشکلات شهر یا محل خود را به مسئولین ذیربط اطلاع دهد
			هر کس وظیفه دارد تا جایی که می تواند کارش را به بهترین نحو انجام دهد
شهروند فرهنگی	مقبولیت اجتماعی		همه مردم باید از قانون پیروی کرده و به آن احترام بگذارند
			تخطی از قانون به هیچ وجه قابل توجیه نیست و بنابراین باید خاطیان کیفر داده شوند
			قانون شکنان باید همیشه تحت تعقیب بوده و مجازات شوند
شهروند فرهنگی	اعتماد عمومی بین شهروندان		مسئولان شهری می کوشند تا اعتماد شهروندان را به خود جلب کنند،
			با کاهش اعتماد عمومی احتمال مشارکت عامه مردم در فرایندهای سیاسی کاهش می یابد
			با کاهش اعتماد عمومی کناره گیری شهروندان از حمایت مسئولین مشروعیت حاکمیت مردم سالار را با مشکل مواجه می کند،
			اعتماد عمومی بین عامه مردم نوید بخش شهری خواهد بود که تمام شهروندان با رضایت باطنی برای مشارکت در امور شهرشان اقدام خواهند نمود.
شهروند فرهنگی	نظم عمومی		در صورت اینکه همه شهروندان اصول فرهنگی را رعایت کنند به طور قطع شاهد خواهیم بود که نظم عمومی در تمامی مراکز عمومی همانند پارک ها، مترو و.... برقرار خواهد شد.
			مسائلی چون موازین اسلام، مصالح عمومی و منفعت عمومی، هر کدام می توانند به عنوان تعبیری از نظم عمومی در برابر حقوق و آزادی های شهروندان مورد استفاده قرار گیرند.
			در فرهنگ ما، مکان محوری و زمان محوری نیز به عنوان عوامل محدودکننده حقوق

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □۱۱۳

و آزادی‌ها می باشد.		
در جهت ایجاد توازن میان ارزش های سرمایه گذاران و نیازهای جامعه فعالیت می کنم	ارتقای کارآفرینی اجتماعی	شهروند فرهنگی
علاوه بر فعالیت های داخلی و محلی، از توان بالقوه ای برای برانگیختن پیشرفت های جهانی برخوردارم.		
بیشتر به دنبال تحقق پیشرفت ها و کارآمد کردن اندیشه های اجتماعی خود هستم تا صرفا درک یک نیاز اجتماعی.		
غالباً در جستجوی فرصت ها و زمینه های جدید انجام کار، ایجاد مدل های بدیع و خلق روش های نو هستم.		
در انجام فعالیت‌هایم، فرآیند مستمر دستیابی، یاد گرفتن و پیشرفت را دنبال می کنم.		
برای ایجاد تغییر در بخش های اجتماعی جامعه، دیدگاهی شفاف و روشن دارم		
در قبال ذینفعان و نیز جامعه ای که در آن فعالیت می کنم به دنبال ایجاد پیشرفت های واقعی اجتماعی هستم.		

پیامدهای حاصل از شهروند فرهنگی مطابق شکل ۲ بدین قرار به دست آمد:

شکل ۲: پیامدهای پژوهش

بررسی ضریب توافق (اعتبار)

حداقل مقدار CVR بر اساس تعداد خبرگان بر اساس نظر لاوشه (۱۹۸۶)، در جدول زیر آورده شده است. در این پژوهش همانند فرم CVI، ده نفر این فرم را پر کردند و بر اساس نظرات این ده نفر که شامل اساتید راهنما و مشاور به همراه دو نفر از اساتید دانشگاهی که در این حوزه اطلاعات داشتند، ۴ نفر از خبرگان این رشته (مصاحبه شونده‌ها)، یک نفر آزمودنی و یک دانشجوی دکتری که

۱۱۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

در این حوزه از دانش کافی برخوردار بود، به بررسی سوالات پرسشنامه پرداخته شد.

جدول ۳- حداقل مقدار CVR بر اساس تعداد متخصصین (لاوشه، ۱۹۸۶)

تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR
۵	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۲	۳۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۵	۰/۴۹	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۸	۲۵	۰/۴۲	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۵				
۱۰	۰/۶۲				
۱۱	۰/۵۹				
۱۲	۰/۵۶				

با توجه به جدول فوق و اینکه در این پژوهش ده نفر فرم CVR را پر کردند، حداقل ملاک قابل قبول برای این ضریب ۰/۶۲ می باشد. با توجه به اینکه ۹ نفر از خبرگان بر سودمندی گویه های پرسشنامه و پرسشنامه بطور کلی توافق نظر داشتند لذا ضریب CVR در این پژوهش ۰/۸ می باشد که با توجه به حداقل ملاک قابل قبول بالاتر بوده و قابل تأیید و مورد توافق می باشد.

۵. بحث و نتیجه گیری

این تحقیق بر اساس ایده های حاصل از دیدگاهها و نظرات ۲۰ نفر از متخصصان در حوزه های فرهنگی صورت گرفت. در ادامه به بررسی نتایج عوامل اثرگذار و پیامدهای شهروند فرهنگی ارائه شده می پردازیم:

"اهداف فرهنگی"، یکی از عوامل مؤثر بر شهروند فرهنگی که در این پژوهش به آن اشاره شده است اهداف فرهنگی می باشد. با توجه به ادبیات پژوهش از وجوه اصلی اندیشه مارشال این است که این نظریه نوعی وابستگی متقابل درباره حقوق شهروندی را بیان می کند. از نتایج مهم این دیدگاه این است که مشخصه برخوردار بودن هر شهروند از بنیان های فرهنگی شهروندی و بهره مند بودن از این حقوق در آن مطرح شده است. شهروندی دارای ابعاد و قلمروهای مختلفی است که باید مورد توجه قرار گیرد. شهروندی که به بعد فرهنگی آراستگی دارد، میراث فرهنگی مشترکی را می شناسد و

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۱۵

برای حقوق اجتماعی اقلیت‌ها احترام قائل است و به ارزش‌های فرهنگی جامعه پایبند است و در عین حال برای تحمیل این ارزش‌ها به افراد دیگر اقدام نمی‌کند.

"هوش فرهنگی" نیز از عوامل مؤثر می‌باشد. از آن‌جائی که هوش فرهنگی مهم‌ترین توان-مندی است که می‌توان برای مواجهه مناسب با موقعیت‌های چندفرهنگی به کار گرفت. هوش فرهنگی کمک می‌کند با درک سریع و صحیح مولفه‌های فرهنگی مختلف، رفتاری متناسب با هریک از آن‌ها بروز دهیم. با افزایش مهاجرانی با هنجارها و ارزش‌های فرهنگی متفاوت از سایر مناطق کشور به شهر تهران، مدیران شهری به عنوان برنامه‌ریزان و اداره‌کنندگان شهر، به شناخت و تقویت توانایی هوش فرهنگی نیاز دارند تا تعامل بهتری با شهروندانی با فرهنگ‌های متفاوت و حتی با کارکنان خود شهرداری که دارای فرهنگی متفاوتی هستند داشته باشند. مدیران شهری به جهت قرار گرفتن در محیطی که با خرده فرهنگ‌های متفاوت سروکار دارد باید مهارت هوش فرهنگی را کسب نمایند. با گسترش شهرها و افزایش مهاجرت‌ها، جوامع به ترکیبی از فرهنگ‌ها و خرده فرهنگ‌های نژادی و قومی تبدیل شده‌اند. در کلان شهری همچون تهران به دلیل تعدد فرهنگ‌های متفاوت شهروندان، مدیران شهری باید توان کنش سازنده و اثربخش در این محیط چند فرهنگی را داشته باشند تا بتوانند رضایت شهروندان را کسب کنند.

"هویت اجتماعی" از عوامل مؤثر دیگری است که در این پژوهش به آن اشاره شد. امروزه، فرهنگ شهروندی به عنوان مولفه کلیدی توسعه اجتماعی و فرهنگی مورد توجه اندیشمندان و صاحب نظران قرار گرفته است. در این میان، احساس تعلق به یک جامعه نتیجه عناصر عینی و ذهنی تشکیل دهنده هویت فرد و اجتماع است که با ارجاع به مفهوم و مولفه‌های شهروندی می‌توان آن را شناسایی کرد. این مفاهیم دارای ارتباط نظام دار با یکدیگر و با مفاهیم اصلی شهروندی می‌باشند. از جمله عوامل مرتبط با فرهنگ شهروندی هویت افراد می‌باشد. در رویکرد جامعه شناختی به هویت، بیشتر بر ماهوم رفتار مبتنی بر نقش تأکید می‌شود که مفهوم هویت، از تعامل میان یادگیری نقش اجتماعی و تجربه شخصی برمی‌خیزد و فرآیندی است که در آن شخص با جامعه در سطح وسیعی از معنای هویت، جهت احراز و به رسمیت شناخته شدن، به مذاکره می‌پردازد که در مرحله بعد، این گفتگوها بین گروهی می‌شود، افراد در درون گروه‌ها مبتنی بر هویت فردی خود رفتار می‌کنند که هم زمان فرآیند انطباق با نگرش گروه (هویت یابی) نیز در جریان است.

"سرمایه فرهنگی" عامل دیگر مؤثر بر شهروند فرهنگی است. همزمان با توسعه و پیشرفت همه جانبه جوامع، مفاهیم و شاخص‌های جدیدی نیز در حوزه‌ی علوم انسانی مطرح شده‌اند که در گذشته به آنها توجه چندانی نمی‌شده است. از جمله این مفاهیم، بحث شهروندی فرهنگی می‌باشد. نظریه پردازان اجتماعی اکنون بر این امر تأکید دارند که در بستر تنوع فرهنگی و جهانی شدن کنونی،

مسائل حقوق فرهنگی شهروندان به همان اندازه حقوق سیاسی، مدنی و اجتماعی آنها اهمیت دارد، از اینرو، این نظریه پردازان استدلال می‌کنند که شهروندان باید علاوه بر حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی از حقوق فرهنگی نیز برخوردار شوند. یکی از انواع سرمایه‌هایی که در سازمان‌ها به آن توجه زیادی می‌شود سرمایه نمادین فرهنگی می‌باشد که در محیط‌های فرهنگی از جمله محیط‌های دانشگاهی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در دانشگاه‌ها تضادهای فرهنگی قابل مشاهده هستند که ناشی از تهاجم‌های فرهنگی یا نداشتن فرهنگ بومی و اجتماعی پذیرفته شده توسط قشری از افراد است. با در نظر گرفتن سرمایه نمادین فرهنگی می‌توان این فرهنگ‌ها را به سمت فرهنگ مدنظر که به منزله نماد از طرف جامعه پذیرفته می‌باشد، سوق داد.

"تعاملات خانوادگی" عامل مؤثر دیگر بر شهروند فرهنگی است. تربیت شهروندی به مثابه آموزش دانش‌ها، مهارت‌ها و خلیات شهروندی، جهت مشارکت موفقیت‌آمیز در زندگی اجتماعی از جمله اهداف و کارکردهای مشترک میان خانواده و دانشگاه است. بنیان این نوع تربیت از کودکی و در محیط خانواده شکل گرفته و می‌تواند با ورود فرد به مدرسه و در نهایت دانشگاه، از عمق و غنای بیشتری برخوردار گردد. در واقع تربیت شهروندی فرایندی تعاملی است و علاوه بر آموزش دانش شهروندی مستلزم یادگیری مهارت‌ها و خلیات شهروندی نیز است، از این رو محیط‌های آموزشی و به طور خاص دانشگاهی، می‌توانند زمینه‌ها و فرصت‌هایی را برای تعاملات واقعی و ارائه بازخورد لازم جهت تثبیت، اصلاح، تغییر، حذف و حتی ایجاد رفتارهای مناسب و در نتیجه ورزیدگی در مهارت‌ها و خلیات شهروندی را برای دانشجویان فراهم آورند. با توجه به اینکه چنانچه برنامه‌های طراحی شده دانشگاه در این خصوص با آموزش‌های حاصل از محیط خانواده‌ها، هماهنگ و همسو باشد، یادگیری عمیق‌تر و پربارتری را در دانشجویان شکل خواهد داد، بنابراین ضروری است در این خصوص میان خانواده‌ها و دانشگاه‌ها، ارتباطی متقابل شکل گیرد.

"مصرف رسانه" عامل مهم دیگر که بر شهروند فرهنگی تأثیر دارد. به زعم بیشتر نظریه‌پردازان حوزه توسعه فرهنگی اجتماعی، برای تحقق کامل شهروندی نیاز به آگاهی کامل از حقوق و مسئولیت‌های شهروندی است. از آنجا که امروزه رسانه‌ها شایع‌ترین منبع خبر و اطلاعات به شمار می‌روند، نوع مصرف رسانه‌ای و سواد رسانه‌ای یکی از موثرترین متغیرهای تبیین‌کننده وضعیت آگاهی از حقوق و وظایف شهروندی است. رسانه ملی از طریق بهبود سازوکارهای تاثیرگذار بر کالبد شهری و همچنین بازنمایی نظام‌مند مسائل مختلف و انتقال معانی مورد نظر با استفاده از دستاوردهای نظریه‌های برجسته‌سازی، چارچوب بندی و کاشت، دستیابی به الگوی بهینه مصرف را تحقق می‌بخشد.

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۱۷

"مشارکت فرهنگی" عامل مهم دیگر که بر شهروند فرهنگی تأثیر دارد. رفتار شهروندان و کیفیت مشارکت آنان در امور جامعه به عنوان یکی از الزامات اساسی سرمایه اجتماعی در هر جامعه و از شاخص‌های توسعه یافتگی جوامع محسوب می‌شود. فرهنگ شهروندی و عناصر کلیدی آن همواره در طول تاریخ پرفراز و نشیب این مفهوم از طرف متفکران و صاحب نظران علاقمند به مسایل اجتماعی که تمدن و پیشرفت جوامع بشری را در استقرار آن فرهنگ می‌دانند، از ادوار باستان تاکنون مورد بحث و چالش قرار گرفته است. امروزه تعیین میزان نهادینه شدن فرهنگ شهروندی به منظور تعیین جایگاه خود در جریان توسعه یافتگی در بستر جهانی شدن از ضروریات دستیابی به شاخص‌های توسعه می‌باشد. برخورداری از آثار و فواید توسعه فرهنگی و پیشرفت‌های علمی، مشارکت در حیات فرهنگی و حمایت متوازن از جنبه‌های مختلف فرهنگ حق شهروندان است. همچنین شهروندان حق دارند از امکانات لازم برای مشارکت در حیات فرهنگی خود و همراهی با دیگر شهروندان از جمله در تأسیس تشکل‌ها، انجمن‌ها، برپایی آیین‌های دینی و قومی و آداب و رسوم فرهنگی با رعایت قوانین برخوردار باشند.

"تفاوت‌های فرهنگی" عامل مهم دیگر که بر شهروند فرهنگی تأثیر دارد. تنوع و تفاوت‌های فرهنگی مردم ایران به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی در چارچوب هویت ملی مورد احترام است. با توجه به تفاوت‌های قومی، نژادی و گروهی در سرتاسر جهان، شاهد آن هستیم که هر ملتی سنت‌های فرهنگی، قومی و زبانی خود را با در نظر گرفتن مسئله جهانی شدن مورد توجه و حفظ قرار می‌دهد. چنین پاسداشتی در راستای تقویت هویت فرهنگی و شهروندی فرهنگی باعث طرح مطالعات اجتماعی و فرهنگی در چند دهه اخیر از جمله ایران در زمینه ابعاد مختلف شهروندی شده است. جهانی که ما در آن زندگی می‌کنیم در بر گیرنده مجموعه وسیعی از نژادها، اقوام، و فرهنگ‌های گوناگون است، افراد متعلق به هر فرهنگی دارای هویت‌های متفاوتی هستند و هر شهر و شهروندی باید بتواند هویت یا هویت‌های متعددی داشته باشد و برای هر یک از این هویت‌ها امکان آزادی بیان بیابد (البته تا جایی که هویت‌های دیگر و حقوق دیگران را به خطر نیاندازد) و جامعه باید به هر کدام از این اقوام، حق حفظ هویت فرهنگی را بدهد، زیرا شهروندی فرهنگی شامل سلیقه‌ها، حقوق و فرهنگ گروه‌های مختلف موجود در یک جامعه می‌شود.

"برقراری امنیت فرهنگی" عامل مهم دیگر که بر شهروند فرهنگی تأثیر دارد. ناامنی یک تولید فرهنگی است، زیرا با مفاهیم فرهنگی جامعه و هویت گره خورده است. به علاوه هویت برای بقا و امنیت خود نیازمند تفاوت و تمایز است. بنابراین، «هویت ما هویت دیگری» در گفتمان ژئوپلیتیک فرهنگی می‌تواند تحلیلی از احساس ناامنی ارائه دهد. البته این بیان هم در درون خرده فرهنگ‌ها و هم در میان فرهنگ‌ها قابل طرح و پردازش است و بدین ترتیب نقش منابع فرهنگی در گفتمان‌های

امنیتی آشکار می‌شود. نخست شتاب گرفتن حرکت امنیت ملی، اجتماعی، سیاسی و فردی-روانی در کشور در طی سالیان اخیر و گام‌هایی که از طرف مراجع سیاست‌گذاری و اجرایی کشور برای هرچه هموارتر نمودن مسیر این حرکت به عنوان پیش‌نیازهای توسعه برداشته شد. پس امنیت اجتماعی از مقولات جامع و فراگیری است که در سطوح مختلف یک جامعه مطرح بوده است و ارتباط تنگاتنگ با سرمایه فرهنگی دارد و امنیت اجتماعی مطلوب در جامعه ای امکان‌پذیر است که شهروندان آن در تمامی سطوح دارای سرمایه فرهنگی غنی از کلیه جوانب امور باشد و برای نیل به آن باید مدیران و کارکنان واحدهای انتظامی و نظامی بر اساس اجرای پژوهش‌های علمی در زمینه‌های مختلف ارتقاء امنیت و بالاخص ارتقای سرمایه فرهنگی در بین شهروندان خود به عنوان وظیفه اصلی خود توجه خاصی مبذول نمایند. چرا که از عوامل مهم بهبود امنیت و ارتقاء احساس امنیت و افزایش سرمایه فرهنگی می‌توان به سرمایه‌گذاری در پژوهش‌های بنیادی، پایه‌ای و کاربردی اشاره و در این صورت است که جوامع برای نیل امنیت اجتماعی به عنوان پیش‌نیاز توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌توانند همگام با تغییرات نوین گردند و در واقع مدیران به عنوان طراحان، هدایت‌گران و اداره‌کنندگان اصلی واحدهای امنیتی، قضایی، سیاسی و انتظامی با اتخاذ راهکارهایی اثر بخش مبتنی بر نتایج پژوهش‌های منسجم در ارتقای سرمایه فرهنگی و امنیت هرچه بیشتر و بهتر تلاش نمایند و به تبع آن، جوامع خود را کارآمد، مفید و مثمر ثمر به حال جامعه بسازند.

"حقوق فرهنگی" عامل مهم دیگر که بر شهروند فرهنگی تأثیر دارد. جریان سوم شهروندی که با محوریت شهروند و برای ارتقای آگاهی او از حقوق شهروندی فعالیت می‌نماید، حقوق فرهنگی را بخشی از حقوق شهروندی می‌داند که حقوق شهروند درخلاقیت، نوآوری و ابداع آزادانه آثار، فعالیت، مشارکت، بهره‌مندی، دسترسی آزاد و حفظ میراث‌های مادی و معنوی در حوزه‌های فرهنگی و هنری بصورت فردی و گروهی را شامل می‌شود. حقوق فرهنگی برای صلح، همبستگی اجتماعی، روابط مسالمت‌آمیز، احترام و پذیرش متقابل افراد و گروه‌ها ضمن حفظ تنوع قومی و مذهبی ضروری است. حقوق فرهنگی حقوق شهروندی هر شهروند در حوزه فرهنگی و هنری را بصورت فردی یا گروهی تضمین می‌نماید. جریان سوم شهروندی حقوق فرهنگی را که بخشی از حقوق شهروندی است چنان وسیع می‌داند که با تمام جنبه‌های زندگی شهروند در ارتباط است و شیوه زندگی، مذهب، عقیده، عرف، ارتباطات و اطلاعات، تولید تکنولوژی، هنر، ادبیات، موسیقی، نقاشی، زبان، هویت، آموزش و پرورش، سنت‌های فرهنگی، پوشش و شیوه‌های لباس و آرایش، عادات و رسوم، بناهای تاریخی، صنایع دستی و سایر ساخته‌های بشری، توسعه فرهنگی، انتشارکتب متعدد، ساخت موزه، آثار ادبی، هنری و فرهنگی شفاهی و کتبی، حق بقای فیزیکی و فرهنگی، حق تشکیل اجتماعات و شناسایی با یک اجتماع فرهنگی، حق بر هویت فرهنگی، حق برخورداری از میراث مادی و معنوی، آزادی مذهبی

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۱۹

و عمل به آن، آزادی عقیده و بیان و اطلاعات، آزادی انتخاب نوع آموزش و تعلیم آن، حق مشارکت در توانا سازی رویه های فرهنگی را شامل می شود.

با افزایش فرهنگ شهروندان شاهد خواهیم بود، که منازعات ساختمانی کاهش خواهد یافت برای مثال اگر درگیری به علت رعایت نکردن اصول آپارتمان نشینی توسط یکی از افراد ساختمان باشد، مدیر مجموعه با حسن خلق به فرد خاطی تذکر می دهد. در صورت اینکه همه شهروندان اصول فرهنگی را رعایت کنند به طور قطع شاهد خواهیم بود که نظم عمومی در تمامی مراکز عمومی همانند پارک ها، مترو و.... برقرار خواهد شد. مسئولان شهری می کوشند تا اعتماد شهروندان را به خود جلب کنند، زیرا با کاهش اعتماد عمومی احتمال مشارکت عامه مردم در فرایندهای سیاسی کاهش می یابد و کناره گیری شهروندان از حمایت مسئولین مشروعیت حاکمیت مردم سالار را با مشکل مواجه می کند، اعتماد عمومی بین عامه مردم نوید بخش شهری خواهد بود که تمام شهروندانش با رضایت باطنی برای مشارکت در امور شهرشان اقدام خواهند نمود. سطح فرهنگ ارتباط معناداری با رفتارها و منش های شهروندان در عبور و مرور شهری دارد، به طور قطع یکی از پیامدهای فرهنگی شدن شهروندان این خواهد بود که صبر و شکیبایی شهروندان افزایش می یابد و در پی آن آلودگی های صوتی و آلودگی هوایی کاهش می یابد.

یکی از بارزترین پیامدهای فرهنگی شدن شهروندان این خواهد بود که آنان احترام بیشتری برای طبیعت و اکوسیستم خود قائل خواهند بود، رفتارهای شهروندان فقط برای برطرف نمودن نیازهای شخصی و منفعت طلبانه نخواهد بود و برای مشارکت های داوطلبانه حاضر خواهند شد.

یکی از پیامدها و تاثیرات شهروند مطلوب شدن تاثیر آن بر روی افزایش تمایلات دینی شهروندان است، زیرا که دستورات و احکام دین اسلام اصولی است که به هیچ عنوان حقوق شهروندی دیگران را نقض نخواهد کرد بلکه با دعوت به مشارکت پویا شهروندان را تشویق به فعالیت پویا می کنند. هرچه میزان فرهنگ عمومی شهروندان بیشتر باشد در نتیجه آن میزان مشارکت و یاری رساندن آنان به سایر نیازهای شهروندان نیازمند افزایش می یابد و در این صورت دیگر شاهد تکدی گری برخی از نیازمندان در سطح شهر نخواهیم بود. در صورتی فرهنگ عمومی در سطح بالاتری قرار گیرد، هزینه های نوسازی و تجدید وسایل و ابزار عمومی در سطح شهر کاهش خواهد یافت. در صورتی که شهرداری شهروندانی فعال و پویا باشد، این شهروندان تلاش خواهند نمود تا مسئولیت های بیشتری را در سطح شهر به تقبل گیرند و افراد برای از بین بردن فقر و بیکاری در سطح شهر، کار آفرینی را ملاک اندیشه های خود قرار می دهند تا مشکی را از سر راه سایر شهروندان بردارند.

اعتماد یکی از جنبه های مهم روابط انسانی و زمینه ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است، اعتماد، مبادلات فرهنگی را گسترش می دهد، اعتماد موجب می شود شهروندان سلامت روانی و

۱۲۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

معنوی بیشتری را به دست آوردند و در نتیجه اعتماد عمومی سطح فرهنگ شهروندی شهروندان را افزایش می‌دهد.

بر طبق مصاحبه‌های صورت گرفته می‌توان چنین برداشت کرد که یکی از پیامدهای فرهنگی شدن مردم کاهش منازعات و درگیری‌های آنان در کوچه و خیابان است، فرهنگ سازی پیشگیری از جرم و بالا بردن آستانه صبر و تحمل مردم از راهبردهای اساسی در حوزه کنترل اجتماعی و کاهش جرائمی همچون خشونت و درگیری و نزاع در بخش‌های مختلف جامعه است. کسته شدن حریم دینی و بی توجهی در خصوص حق و احترام به دیگران از دلایل بروز خشونت در جامعه است و با توجه به این دو مساله می‌توان فرهنگی شدن در جامعه رانهادینه کرد. ویژگی اساسی نظم عمومی این است که عضویت افراد در گروه‌های اجتماعی را تضمین می‌کند و لزوم حفظ نظم عمومی، ذات و جوهری جامعه مدنی است، زیرا مسئولیت‌های مشترک معنوی، اخلاقی، سیاسی و حتی مذهبی را بیان می‌کند. لزوم حفظ نظم عمومی پایه و اساس یک جامعه عدالت محور است، زیرا امنیت اشخاص و زندگی اجتماعی، توزیع و تجدید امتیازات اجتماعی را تضمین می‌کند. نظم عمومی باعث حفظ منافع عمومی و تأمین حسن جریان امور عمومی و حفظ خانواده است. اعتماد یکی از عناصر مهم بقای وحدت است که رکنی جدایی‌ناپذیر از مجموعه ثروت یک ملت است، اعتماد عمومی باعث ایجاد افزایش رضایت‌مندی شهروندان از زندگی شهری خود می‌شود و اعتماد یک رخداد درونی است و مستقیماً قابل مشاهده نیست ولی یکی از مهمترین عوامل مرکزی برای توسعه ارتباطات فردی است، اعتماد بین شهروندان عامل ایجاد روابط مداوم و همکاری است. اعتماد یک انتظار رفتاری است که شامل ثبات، قابلیت اعتماد و قابلیت پیش بینی فرد اعتماد کننده به دیگری است تا انتظار او را برآورده سازد. اگر به یکدیگر اعتماد داشته باشیم، روابط ما با خانواده، دوستان، همسایگان، همکاران و اجتماعات مختلف مؤثرتر می‌شود. هر جامعه ای که اعضای غیر قابل اعتماد زیادی دارد که فاقد تجارب و انتظارات مثبت هستند، در مورد پیروی از قوانین، جرم، خشونت و سایر شاخص‌های اجتماعی مشکلات اساسی دارد. در صورت فرهنگی رفتار کردن شهروندان هزینه‌های شهرداری ها کمتر می‌شود، برای مثال با ایجاد فرهنگ جداسازی زباله ها در سطح شهر، شهرداری دیگر لازم نیست با پرداخت هزینه‌های سنگین این عمل را خود انجام دهد، و در شرایطی که مردم رفتارهای مشارکت شهروندی بتر داشته باشند، بیشتر از وسایل و لوازم عمومی نگه داری می‌کنند.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادهای آرائه می‌شود که عبارتند از:

- افزایش آگاهی نوجوانان در خصوص هیجانات و رفتارهای جنسی و جهت‌دهی سالم
- تشکیل باشگاه سفیران شهروندی
- استفاده از ظرفیت نهادهای مدنی و خیریه‌ها در پیشبرد اهداف سازمان

بررسی عوامل اثرگذار و پیامدهای الگوی شهروند فرهنگی و اعتباریابی آن □ ۱۲۱

- فرهنگ‌سازی برای افزایش کیفیت ازدواج و پایداری خانواده سلامتی
  - برگزاری جشنواره‌های فرهنگی و هنری در راستای افزایش مهارت خلاقیت و کارآفرینی
- به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود: با استفاده از سایر رویکردهای داده بنیاد (روش گلنزر و چارمز) نیز پژوهش متناظری صورت گرفته و نتایج با تحقیق حاضر مقایسه شود. مسائل اجتماعی مربوط به شهروند فرهنگی و مطالعات زیرساختی در اولویت های پژوهشی سازمان ها و دانشگاه ها قرار گیرد.

منابع

- شربتیان، محمدحسن (۱۳۸۷). تاملی بر مبانی فرهنگ شهروندی و ارائه راهکارهایی برای گسترش آن. "فصلنامه فرهنگی پژوهشی فرهنگ خراسان جنوبی". شماره ۹-۸. سال ۳-۲. صص ۱۵۴-۱۱۹.
- همتی، رضا؛ احمدی، وکیل. (۱۳۹۳). تحلیل جامعه شناختی از وضعیت فرهنگ شهروندی و عوامل تبیین کننده آن (مورد مطالعه: شهر ایوان). فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱۸، بهار ۹۳، صص ۱۳۹-۱۸۲.
- اذانی، مهتری و ناصحی، هاجر و رئیس، رسا. (۱۳۹۷). بررسی عدالت جغرافیایی در توزیع کاربری درمانی در شهر یزد در دهه‌ی اخیر، سومین همایش ملی کاربرد مدل های پیشرفته تحلیل فضایی (سنجش از دور و GIS) در آمایش سرزمین، یزد.
- غیاثوند، احمد (۱۳۹۴). آموزش شهروندی در مدارس شهر تهران؛ آثار و پیامدها. "فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی". دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۲۳۹-۲۰۷.
- شاه طلبی، بدری؛ قلی زاده، آذر؛ شریفی، سعید. (۱۳۸۹). تدوین مولفه‌های فرهنگ شهروندی در محیطی ارزشها و هنجارها برای دانش آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی. فصلنامه‌ی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال اول، شماره‌ی ۳، پاییز ۸۹، صص ۷۶-۵۷.
- نوروزی، فیض‌الله. گل‌پرور، منا. (۱۳۹۰). بررسی میزان احساس برخورداری زنان از حقوق شهروندی و عوامل موثر بر آن، راهبرد، شماره ۵۹.

۱۲۲ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

- میره‌ای، محمد؛ اخوان علوی، سید حسین؛ فرجی، امین؛ نویسنده خان محمدی هزاوه، حمیدرضا (۱۳۹۹). طراحی الگوی فرهنگ شهروندی اسلامی - ایرانی مبتنی بر زارعی متین، حسن: مسئول روش فراترکیب و راهکارهایی برای توسعه آن. مدیریت فرهنگ سازمانی، تابستان ۱۳۹۹، دوره ۲، صص ۳۵۱ - ۳۷۷. هجدهم، شماره ۲
- (۱۳۹۸). مطالعه رابطه سرمایه فرهنگی و فرهنگ شهروندی با شهروندی فرهنگی؛ محمدی، زهرا صص ۲۹ - ۴۴. بهار ۱۳۹۸، شماره ۴۳، مدیریت فرهنگی (مورد مطالعه: شهر کرج).
- Abdullah, N. A. T., & Ahmad, A. (2019). Cultural Citizenship and the Malaysian “Salad Bowl”: Teaching Students to Be “Culturally Responsive” at Schools. *Creative Education*, 10(12), 3059.
- Mori, L. (2020). Social Citizenship and Cultural Citizenship. The Role of Social Rights in Promoting Cultural Citizenship. *Italian Sociological Review*, 10(2), 291A-303.
- Rowe, D. (2018). Cultural citizenship, media and sport in contemporary Australia. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(1), 11-29.
- Sabzalian, L. (2019). The tensions between Indigenous sovereignty and multicultural citizenship education: Toward an anticolonial approach to civic education. *Theory & Research in Social Education*, 47(3), 311-346.
- Van Miert, D. K. W. (2019). Contested cultural citizenship of a virtual transnational community: Structural impediments for women to participate in the Republic of Letters (1400–1800).
- Vasileiadis, K., Petrogiannis, K., Tsioumis, K., & Kompiadou, E. D. (2020). A Multicultural Citizenship Education Program through a Virtual Learning Environment Platform. *International Journal of Learning and Development*, 10(IKEEART-2020-2384), 52-68..